

Kaunokirjallisuuden Finlandia-palkinto 2018

Valitsija Seppo Puttosen puhe

Arvoisat kirjallisuuden ystävät

Kiitän Suomen Kirjasäätiötä siitä, että olen saanut ainutlaatuisen tehtävän syventyä tällä tavalla vuoden kaunokirjallisuuteen. Kiitän esivalintaraatia Heta Pyrhöstä, Anne Helttusta ja Marjo Tuomikoskea erinomaisen hienosta listasta.

Ei ole olemassa totuuksia, vain vaihteleva määrä asioiden tarkkuuksia. Tämä Katja Ketun kirjoittama lause nousi minulle tärkeäksi lukiessani kuutta kirjaa.

Ne antoivat minulle lukuelämyksiä, ne ravistelivat ja ravitsivat mieltäni. Kirjat kuvaavat kiehtovalla tavalla menneen ajan kautta nykyaikaa.

”Joskus ajastaan jäljessä oleva voi olla edellä aikaansa”, kirjoitti edesmennyt Helena Anhava.

Teoksia eivät rajoita kansallisvaltiolliset lähtökohdat. Ne kyseenalaistavat valtiolliset, yhteiskunnalliset, uskonnolliset ja ennakkoluuloihin pohjautuvat asenteet.

Nämä kuusi kirjailijaa kirjoittavat sellaisesta universaalista inhimillisyydestä, joka yhdistää meitä kaikkia ihmisiä – asuipa tämä sitten intiaanireservaatissa Amerikassa, Pohjanmaan raamattuvyöhykkeellä, Sisä-Kiinan joenvarrella, 1600-luvun Saint Helenan saarella, kosken kahta puolta, tai Pohjois-Pohjanmaan tiukassa uskonnollisessa yhteisössä.

Joelle ei ole olennaista sitä kahlitsevat vastakkaiset rannat vaan vesi, joka ei tunnusta olevansa hetken yhdellä ja sitten toisella puolen. Ilmastonmuutos ei tunne valtiollisia rajoja.

Näistä kirjoista voi lukea kuinka ihmisen sisäistä luovuutta ei voi padota, kansallisuuksien sulatusuunissa on tiukat eriarvoistavat rajat, kuinka isänmaallisuudessa on pohjimmiltaan kyse vierasmaalaisista opeista ja rituaaleista – tai onko aitaaminen ihmisarvoista kohtelua vapaalle sielulle, joka on luotu kulkemaan tai kuinka katsomalla rajattoman kauaksi voikin nähdä aivan lähelle, jopa itsensä sisään.

Yhteistä kirjoissa on uskonnon merkityksen ja varsinkin naisen roolin kuvaus eri aikoina. 1600-luvun lopulla nainen on syrjässä synnyttävä, kehollaan maksava. Sisällissodan taistelujen jalkoihin jäivät ensi sijassa naiset ja lapset, 1930-luvun Kiinassa naisten kohtelu näytti olleen vieläkin karumpaa, jos mahdollista. 1960-luvun nuorisomurroskin piti naista vielä muusikkomiesten kohteena, ja 1970-luvun lestadiolaisessa yhteisössä naiset joutuivat alistumaan – intiaanireservateissa nainen oli usein vähemmistön vähemmistöä ja alinta kastia. 1600-luvulla rationaalinen ajattelu kyseenalaisti jumalan kaikkitietävyyden, silti uskonnon voimakas vaikutus ihmisten elämään näkyy näissä kirjoissa.

Tätä vuotta voi luonnehtia kaunokirjallisuudessa tarinallisuuden vuodeksi. Lukemiini kymmeniin kirjoihin ei sattunut sellaisia kerronnallisia kokeiluja, joita lähivuosina on ollut. Kuusikossa on hienoja tarinoita ja vimmaisen luovaa, kaunista kieltä.

Finlandia-kirjapalkinto ei ole kilpailu, jossa voittaja palkitaan. Se on prosessi, joka nostaa vuosittain esille mielenkiintoisinta kirjallisuutta. Tähän mennessä se on kohottanut valokeilaan yhteensä 238 teosta, jotka kaikki ovat olennaisilta osiltaan kuvanneet kirjallisuutemme, yhteiskuntamme ja asenteidemme muuttumista.

Olennaista on kuusikon määrä, joka kasvaa.

Sokrates-palkittu Marjaana Lindeman on pelkistänyt, että on kaksi tapaa ajatella. Järkiperäinen analyttinen ajattelu, ja intuitio, joka on tiedostamattomien prosessien synnyttämä vaikutelma jostain asiasta.

Vaikka Lindeman kirjoittaa, että yleiset lainalaisuudet, tilastolliset todennäköisyydet tai käsitteellinen tieteellinen teoria eivät suoraan vaikuta hyvinvointiimme tai turvallisuuteemme, silti uskon, että ilmastonmuutos alkaa jo vaikuttaa hyvinvointiimme ja turvallisuuteemme.

Olemmeko siis tulossa ajattelun murroskohtaan, jolloin sarjallinen – kokemuksiin perustuva ajattelu saa ainakin rinnalleen tai jopa suurempaan merkitykseen nousee systemaattinen ajattelu? Puhuuko tilastollinen todellisuus jo uskomuksia vastaan?

Länsimaisessa filosofiassa nykyajan katsotaan alkaneen 1600-luvulla. Silloin matemaattisten havaintojen tarkkuudet, totuudet alkoivat puhua ihmisten uskomuksia vastaan. Myös silloin ihmiset elivät ilmastonmuutosten keskellä. Suuret tulivuorten purkaukset viilensivät ilmastoja, ja Suomessa lähes kolmasosa väestöstä menehtyi aivan vuosisadan lopulla.

Olli Jalosen Taivaanpallo kuvaa pienen pojan varttumisen kautta suurta ajatuksellista murrosta. Se on tiedon, opetuksen ja kasvun ylistyslaulu. Kirjailija kuljettaa lukijan Saint Helenan saarella puunlatvaan tuijottamaan tähtiä, sieltä jännittämään kuinka Angus kestää purjelaivan mastokorissa ja lopulta Lontoon kautta jäätynyttä Thames-jokea pitkin vuoren rinteelle. Tarinan myötä tieto ja rationaalinen ajattelu lisääntyvät ja antavat paremmat mahdollisuudet ymmärtää avaruuden ilmiöitä, tapahtumia maan päällä ja jopa ihmissuhteita.

Haluan kiittää Olli Jalosta tästä lukumatkasta.

Hyvät naiset ja herrat, arvoisa juhlaväki, vuoden 2018 Finlandia-palkinnon saaja on Olli Jalonen.